

Jeuk van de middenklasse

Nederlanders hebben nog nooit zoveel welvaart gekend. Nog nooit was er sprake van zo weinig armoede. Toch is er onvrede. Globalisering en technologische ontwikkeling hebben de welvaart fors verhoogd. Als land word je er gemiddeld genomen beter van. Maar bij het verschuiven wordt de verdeling schever en de staarten dikker. Deze keerzijde en herverdelingseffecten zijn vaak minder zichtbaar. Zo werkt een economie. Zo werkt de markt. Dat kan jeuken, maar daar is niets mis mee als iedereen dezelfde kansen heeft.

En daar zit nu net de uitdaging. Het is te makkelijk om alleen te wijzen naar globalisering en technologische ontwikkelingen. Die zijn niet simpel en pijnvrij terug te draaien. Nee, er speelt meer.¹ Toen de *Babyboomers* tussen de 20 en 30 jaar oud waren, behoorde een grote meerderheid meteen tot de middenklasse. Bij *Millennials* is dat geen gegeven. Niet alleen is de ongelijkheid tussen generaties toegenomen: ook de frustraties zijn opgelopen. Huizen zijn te duur, banen te onzeker en financiën fragiel. Nederland staat er relatief nog goed op, maar ook in ons land stukt de doorstroom. Het werpt de vraag op of kapitalisme nog werkt voor de middenklasse.

Het steekt als ongelijkheid in uitkomsten binnen een land het gevolg is van ongelijkheid in kansen. In ongelijke kansen tot ontplooiing. En als ongelijkheid in kansen het gevolg is van ongelijkheid in inkomen en vermogen dan werkt liberalisme niet zoals het zou moeten werken. Dat is in Nederland nog niet het geval. Maar dit is wel het punt waar het bij alle liberalen moet gaan jeuken. Meer en betere kansen omdat je meer vermogen of inkomen hebt? Alsjeblieft niet!

De missende middenklasse

Het is lastig om te zien wanneer een verdeling ongezonder scheef is. In een goed functionerende markt is dat ook meestal geen zorg. Ik denk echter dat er nu wel sprake van scheefgroei is. Is dat een links geluid? Nee, dat is de typisch liberale reactie: het wantrouwen van macht. Dat is de geschiedenis van het liberalisme. Dat is ook haar toekomst. *The Economist* had vorig jaar al een heel epistel over wat er mis is met het liberalisme.² Met veel suggesties hoe het weer kan werken voor de missende middenklasse. Er zijn namelijk signalen dat het niet goed werkt.³

Hervorming is hoog nodig

Liberalen hebben een groot geloof in de markt, maar soms werkt de markt niet goed genoeg en heb je meer transparantie en een marktmeester nodig. Meer transparantie voor een 'level playing field' tussen vragers en aanbieders. Een kartelpolitie en een strenge toezichthouder om misbruik van een dominante marktpositie tegen te houden. Het gebrek aan concurrentie houdt loonkosten laag en zorgt ervoor dat de investeringen achterblijven. Daar is op lange termijn niemand bij gebaat.⁴

Belastinghervorming is een goed instrument om iedereen weer dezelfde kansen te geven. Maar we moeten wel realistisch blijven. In een globaliserende wereld wordt het steeds lastiger voor nationale overheden om belastingen te heffen. Je kan meer gebruiksbelasting heffen, maar btw werkt vaak denivellerend. Het artikel in *The Economist* deed enkele andere suggesties. Hervorming van erfbelasting en vermogensbelasting zou bijvoorbeeld reuring geven. Maar stel je eens een belastingstelsel voor die geen onderscheid maakt tussen de herkomst van inkomsten? Inkomsten uit loon, (gerealiseerd) rendement op kapitaal of een erfenis? Alles

1 <http://www.oecd.org/social/governments-must-act-to-help-struggling-middle-class.htm>

2 *The Economist*, Reinventing liberalism for the 21st century: <https://www.economist.com/essay/2018/09/13/the-economist-at-175>

3 <https://www.nber.org/papers/w24700>

4 John Tepper, 2018, *The Myth of Capitalism*

tegen hetzelfde tarief. Extreem? Wellicht. Maar wel simpel. En liberaal. En als we toch bezig zijn, laten we dan meteen het verschil in fiscale behandeling tussen eigen en vreemd vermogen aanpakken. Gecombineerd geeft dit ruimte om de belasting op arbeid te verlagen. Mooi. Want dat moet lonen.

De rondpompmachine

Het is mij volledig helder dat het stelsel voor sociale voorzieningen op de schop moet. De betaalbaarheid is altijd een uitdaging geweest en die uitdaging wordt almaar groter. Met het pensioenakkoord lijkt in ieder geval een horde genomen. Eindelijk. Het punt blijft staan dat we ouder worden dan we voor mogelijk hebben gehouden. Dat is goed nieuws, maar het betekent ook dat het duur is om je aan beloften uit het verleden te houden. Het verder verhogen van de AOW-leeftijd is onontkoombaar.

Maar er is meer nodig. Voor liberalen is het helder: het sociale stelsel is een vangnet voor wie echt niet kan. Het is een trampoline voor wie tijdelijk buiten de boot valt. Er is echter een hele industrie ontstaan rondom ons complexe systeem van toeslagen en voorzieningen. Tijd om terug te gaan naar de tekentafel. Ook hier een suggestie die zowel sociaal rechtvaardig als financieel solide is: het universeel basisinkomen. Het is een oplossing waar traditioneel links en rechts elkaar kunnen vinden, want het brengt de prikkel terug om te werken terug. Het reduceert bureaucratie, vermindert het rondpompen van geld en het verstoort minder.

Tot slot is het wenselijk om te blijven investeren in de weerbaarheid van mensen en onbenut potentieel. Meer mensen aan het werk krijgen en houden. Andere landen experimenteren met een *life-long credit* om kosten van onderwijs betaalbaar te houden. Het is een van de mooie suggesties om iets mee te doen. Maar ze kosten allemaal geld. En dat brengt me bij mijn laatste punt. Groei, groei en nog eens groei.

Een grote taart bakken

We hebben uitdagingen. We hebben een nieuw verhaal. En we hebben discussie. Dat is goed. Daarbij worden heilige huisjes niet geschuwd. Dat is nog beter. . Maar we moeten een heel belangrijk aspect niet vergeten. Een van de redenen waarom er zo'n focus is op de herverdelingseffecten is dat we de laatste decennia slechts beperkte groei realiseren. De grootste uitdaging en noodzaak is om de economie harder te laten groeien. Als economen hebben we het vaak over het verdelen van de taart. Terwijl het groeien van de taart veel belangrijker is.

En als we dan toch heilige huisjes omschoppen, dan doe ik er een bij. Wanneer mag de overheid volgens liberalen een grotere rol spelen? Als zij de markt niet in de weg zit. Dus als de private sector op de rem staat, of als een marktoplossing (nog) niet voorhanden is. Dan kan de overheid tijdelijk een extra duwtje geven. Alleen al om de grote maatschappelijke problemen te adresseren. Nou, het is zover. Kom maar door met die investeringen! Ik ben genoeg belegger om te weten dat de financiële markt met de huidige lage kapitaalmarktrente niet in de weg zit. De private sector spaart zich suf en geld is gratis. Uitdagingen rondom energietransitie, vergrijzing, permanente educatie en infrastructuur zijn goed aan te pakken. Daarin investeren levert een grotere taart op om gezamenlijk te verdelen. Nu en in de toekomst. Gooi tot slot een verlaging van inkomstenbelasting in de mix en we zijn er echt voor de middenklasse.

Roelof Salomons